

MUDr. Rudolf Zajac: Ficovi referenti žijú z antiZajaca

Zrejme najrozporupnejší, ale aj najreformátorskejší minister zdravotníctva dodnes vzbudzuje polemiky. Zachoval si svojsky originálne názory. Exminister zdravotníctva MUDr. Rudolf Zajac.

Bol udalosťou minulého roka v zdravotníctve odchod Zuzany Zvolenskej?

Nemyslím si to. Vždy som hovoril, hovorím a budem hovoriť, že každý minister vo vláde Roberta Fica je len lepší úradník, lepší referent. Jediným ministrom, ktorého vláda má, je Robert Fico, ktorý ju riadi a rozhoduje ako mocipán. K zdravotníctvu pristupuje ideologicky a svojim voličom dal určité sľuby.

Voči nim vystupuje dobre, na Slovensku nenájdete iného politika, ktorý prehrá arbitráž s Achmeou a po pol roku mlčania sa verejnosť dozvie, že arbitráž Slovensko vlastne vyhralo. Víťazstiev, za ktoré treba zaplatiť 25 mil. eur ako kompenzáciu škody v dôsledku zákazu zisku pre zdravotné poisťovne, by som dokázal za deň dosiahnuť aj desať, to nie je umenie. V tomto kontexte odchod ministerky nebola žiadna senzácia.

Žiadnou nie je hospodárenie nemocníc, ani to, že človek sa už bojí otvoriť aj konzervu, aby z nej nevybehla nejaká kauza. Nie sú to nijaké senzácie, je to len logický výsledok neodborného a ideologického riadenia.

Takže aká bola úloha ministerky a aká je úloha jej nástupcu?

Poslúchať Fica a možno aj ďalších ľudí, o ktorých sa vo verejnosti hovorí. Najväčšou kauzou zdravotníctva je, že napriek enormnému prísunu peňazí – od roku 2002 do roku 2014 je to triapolnásobný nárast zdrojov, zo 42 mld. Sk na 150 mld. Sk – sa pacienti nemajú triapolnásobne lepšie, naopak, majú sa významne horšie.

To, že za toľko peňazí poskytujeme tak málo muziky, je najväčšia „senzácia“. Žiadny iný rezort, obrana, vnútro, školstvo, sociálne veci spolu toľko peňazí nedostali. Druhá „senzácia“ je, že situácia v nemocniciach sa zhoršuje.

Zhoršuje sa tak, že už aj Eduard Maták v ich „podnikovom“ týždenníku začal vehementne bojovať za zúženie rozsahu zdravotnej starostlivosti – v čom má stopercentnú pravdu, a začal hovoriť aj o tom, že či chceme alebo nechceme, bude sa musieť v zdravotníctve niečo platiť.

Len jeden minister, Ľudovít Javorský prežil v kresle celé funkčné obdobie, po ňom ste boli najdlhšie vy. Prečo je životnosť ministrov zdravotníctva taká krátka?

Približne v treťom roku pôsobenia som hovoril ministrovi výstavby a regionálneho rozvoja Lászlóovi Gyurovszkému, že mám pocit, že ma chce Miki vymeniť, už som začal byť záťažou. Povedal mi – ministri sa vyhadzujú za kauzy, nie za reformy.

A zas pravda je, že Javorský v podstate nič zásadné neriešil a neurobil, tam bol sivou eminenciou generálny riaditeľ sekcie zdravia Janko Gajdoš, ktorý všetko perfektne a kvalifikovane riadil a veľmi dobre úradoval.

Asi by prežil aj Ivan Uhliarik, lebo KDH je lojálne voči svojim ministrom, ale zas nevedelo podržať vládu. A Zvolenská? Ja som do každého z mojich nástupcov „šil“, ale do nej ani nie, lebo je to pekná blondínka... No vážne, nemalo to význam, lebo ministrom zdravotníctva bol a je premiér, jeho si podávam.

Čo podľa vás bolo za jej odídením? Boli to čiesi konšpirácie?

Myslím si, že dochádza k preskupovaniu štruktúr a že hviezda Juraja Širokého, inak aj spolužiaka Pavla Pašku, ide do penzie. Zdá sa, že Ficovi ani tak neprekáža, že sa kradne, ale veľmi mu prekáža, keď sa na to príde a sú toho plné médiá.

Druhá vec je, že premiér dostáva správy zo spravodajskej služby. Aj ja som ako minister dostával správy o dianí v zdravotníctve, ale boli to totálne ‚báchorky‘, klebety, tomu nesmiete veriť, lebo sa to skončí zle. Ak takým zvodkám premiér verí, potom to tak dopadne, lebo tam bolo všetko, len nie to, čo sa v zdravotníctve reálne dialo.

Začiatkom vášho pôsobenia vznikali z nemocníc v roku 2002 neziskové organizácie. Ako sa konštitovali ich správne a dozorné rady? Viliam Čislák chce vymeniť na podnet premiéra všetkých 68 členov správnych rád...

Zákon o neziskových organizáciách je z roku 1997, začiatkom roku 2002 bol novelizovaný. Bola to ešte novela môjho predchodcu Romana Kováča, ktorá sa venovala špeciálne zdravotníctvu. Bolo to však celé urobené zle, bolo to najbrutálnejšie odštátnenie nemocníc. Štát odovzdal majetok komukoľvek, kto tzv. vyhral projekt.

Navyše, do konca roka 2002 v súvislosti s decentralizáciou bolo treba určiť, kam pôjdu nemocnice I. a II. typu, buď pod mestá, kraje, alebo sa budú transformovať na neziskovky. Nemocnice vytvorili základné projekty, ale prihlásiť sa mohol ktokoľvek. Proti základnému projektu sa urobili konkurenčné projekty, ministerská komisia to posúdila, postúpila to na ministerstvo hospodárstva, a tým sa to pre rezort zdravotníctva skončilo.

V podstate o víťazovi rozhodovali traja členovia komisie za rezort hospodárstva proti dvom členom za rezort zdravotníctva, zároveň do orgánov nominovali ľudí za štát. Takto sa to pripravilo pre vládu. Ja som sa stal ministrom 16. októbra a na rokovaní vlády sa to od začiatku decembra už len schvaľovalo, pričom nás tlačil termín koniec roka. Neziskovkou sa vtedy stala aj piešťanská nemocnica, kde bola hodnota majetku štátu viac ako 90 mil. Sk, ale záväzky takmer dvojnásobné, ale reálne odišli neziskovky z rezortu niekedy na jar 2002, čiže úplne mimo mňa.

Keď sme nastúpili, mali sme poriadne stresy so štátnym rozpočtom, aby sme neprešli posledný možný termín jeho dodania do parlamentu. Schvaľoval som návrh rozpočtu pre zdravotníctvo, ktorý som ani nepoznal, lebo minister Kováč zakázal, aby mi ho pred mojím vymenovaním ministerstvo poskytlo. Keď som potom prišiel do kancelárie, bola úplne vybielená, len na stole bol úhľadný šanón, návrh rozpočtu.

Neziskovky som dal na starosť štátnemu tajomníkovi Petrovi Ottingerovi, to bola jeho jediná agenda. V neziskovkách však začala fungovať Hlava XXII... Napríklad vo Veľkom Krtíši – primár sa stal členom správnej rady, riaditeľ, verný člen SDKÚ-DS, riaditeľoval. Primár mal riadiť ako správna rada riaditeľa, riaditeľ mal riadiť primára.

Išli tam proti sebe. A riaditeľ, Martin Vachula, chcel nemocnicu v hodnote takmer 6,7 mil. eur o pár rokov predať za 100 eur, vraj aby ju zachránil pred vytunelovaním správnou radou. Kde-kto, najmä z modrej strany za mnou chodil, či by nemohol byť v správnej alebo v dozornej rade ten či onen, ale vždy som ich odkázal na ich štátneho tajomníka, nech to riešia s ním, mňa to nevzrušovalo.

Štát však mal mať aspoň nejaký vplyv na neziskovky, veď tam sa menili aj vlastnícke pomery a štát ťahal za kratší koniec...

Zákon bol zlý, jednoúčelový, nebol som jeho autorom, ani autorom novely, ani jej vykonávateľ. Chcel som dosiahnuť aspoň to, aby ten kto vymenúva, mohol aj odvolávať, ale sa mi to nepodarilo. Radil som to aj môjmu nástupcovi Ivanovi Valentovičovi, ale stalo sa tak až v roku 2008.

Keď som prišiel na ministerstvo, nemohol som napríklad pohnúť so správnou radou VŠZP. No od roku 2008 zodpovednosť má ten, kto členov vymenúva, a už aj môže odvolávať, takže z tohto hľadiska bolo správne, že premiér „odišiel“ ministerku, hoci je jasné, že o zostave pre piešťanskú nemocnicu nerozhodovala. Domnievam sa, že napríklad pri Renáte Zmajkovičovej to bol Vladimír Poór, ona bývalá čašníčka, on bývalý čašník.

No k veci - dali sme niekde majetok za milióny, vymenovali sme tam akože troch našich ľudí, ale tí sa utrhli ako vagóny a nevedeli sme ich ani len odvolať. Novinár Ivan Brada sa potom snažil dokázať, že som neziskovkami korumpoval poslancov, aby odhlasovali reformné zdravotnícke zákony, čo bol, samozrejme, nezmysel.

Snažil sa dokázať aj to, že Veriteľ bol tunel storočia, dodnes sa súdime a doteraz som vždy vyhral. Mimochodom, medzi prvými boli oddlžené firmy Pavla Pašku, a to až do výšky 100 percent, celkovo išlo o pohľadávky za 40 mil. Sk.

V zdravotníctve rezonovalo dlhé roky jeho meno ako tzv. sivej eminencie. Aká je, či aká bola jeho úloha, vplyv?

Poznám systém aj zvnútra a myslím si, že piešťanský CT prístroj nezohral v odchode Pavla Pašku žiadnu úlohu. Bolo to pripravené priveľmi primitívne, tak by som ho nepodceňoval. Roky sa hovorilo, že sa bez neho v zdravotníctve nič nepohlo.

Za mojich čias bol tieňovým ministrom zdravotníctva, v roku 2004 hovoril, že reforma je len krôčik od eutanázie, alebo že z nej budú profitovať záujmové skupiny, sľuboval, že Smer zvýši odvod za poistencov štátu na 6 percent. Treba však vychádzať z toho, že kým sa niekomu niečo konkrétne nedokáže, je nevinný. Aj o mne sa hovorilo, že mám polstovky lekárni a nemám ani len štvrt lekárne.

Nezastávam sa Pašku, ako politik spravil tri-štyri fatálne kroky, ktoré ukázali, že aj keď nebol v komunistickej strane, bol svojim spôsobom uzurpátor a vedel moc používať. Bol jediným predsedom parlamentu široko-ďaleko, ktorý dokázal nelegálne zmeniť zákon, opakovane porušoval rokovací poriadok, teda zákon.

Ako potom môže vyzeráť parlament, ktorého predseda porušuje zákon? Je autorom výroku – teraz sme pri moci my. Pred ním to povedal aj Vladimír Mečiar... No či a čo v zdravotníctve zohrával, či zohráva, to nikto nedokázal. Že v zdravotníctve podnikal, je známe, ale nedomnievam sa, že kradol až tak, ako sa mu pripisuje.

Stopercentne som však presvedčený, že dobrovoľne neodišiel, ale bol odídený. Na Tenerife sa ku mne síce žiadne dôkazy nedostali, ale o tomto som presvedčený ako človek, ktorý štyri roky do vrcholovej politiky videl.

Je pravda, že ste kedysi ponúkli jeho manželke Ing. Jane Paškovej prácu v nemocnici?

Chcel som, aby pracovala v predstavenstve alebo v dozornej rade košickej fakultnej nemocnice, ktorá mala byť akciovou spoločnosťou. Jej manžel bol vtedy v roku 2005 v opozícii, ale to nebolo podstatné. Myslím, že pôsobením manžela dosť trpela, ľudia na ňu pozerali všelijako.

Mnohé nemocnice si svojrázne vysvetľovali zákon o verejných súťažiach pri predaji prebytočného majetku, otvorili napríklad v prítomnosti notára obálky a až potom to oznámili súťažiacim, ktorí pri tom neboli. Košická nemocnica chcela vtedy za Jaroslava Šajtyho tiež predať prebytočný majetok.

J. Pašková pripravila veľmi kvalitné vyhodnotenie, súťaž bola pripravená presne podľa pravidiel, všetko bolo čisté, proste venovala sa veľmi kvalitne správe majetku. Potom som jej dal ponuku, ktorú spomínate. Nemal som dôvod nepozvať kvalitného človeka na prácu len preto, lebo jej manžel bol opozičný politik. Aj mňa obviňovali, koľko som nakradol, koľko mám lekárni, ako robím len biznis a nevenujem sa zdravotníctvu.

No keď hodnotíte objektívne druhú vládu Mikuláša Dzurindu, bola spojená s minimálnym množstvom káuz. Žiadne predražené prístroje, upratovanie, stravovanie, záchranky... Nič podobné by ste nenašli.

Možno to bolo také sofistikované, že až neodhaliteľné...

Veru nie. Mal som inú taktiku. Riaditeľom nemocníc som povedal, že štát im peniaze nedá. Nikdy som nepovedal riaditeľovi, že mu dám 200 miliónov korún, aby kúpil za 100 miliónov nejaký prístroj a zo zvyšku mi dal 20 percent. Peniaze sme nemali, takže som im nedal nič.

Povedali sme, že financovanie budeme robiť cez Svetovú banku, to bolo projektové financovanie. Od banky sme si v júni 2004 požičali 3,4 mld. Sk. Všetky nové prístroje sa však kupovali z prostriedkov nemocníc, nič sme neodsúhlasovali, nemali sme ani dôvod, ani chuť, neboli sme predsa univerzálni géniovia.

Rátalo sa s transformáciou nemocníc na akciové spoločnosti, takže vedenia si sami rozhodovali, čo kúpiť, ak na to mali, alebo ak nemali, či sa zadlžiť pôžičkou. Niečo sme podporili, napríklad sme dali peniaze na Detské kardiocentrum v Bratislave, dali sme prostriedky na výstavbu jedného kardiocentra a rekonštrukciu druhého, ale išlo to cez konkrétny projekt, ktorý po signovaní naším ministerstvom financií hodnotila Svetová banka, kde prešiel klasickou oponentúrou.

Vynakladanie prostriedkov Svetová banka pravidelne a veľmi dôsledne kontrolovala a monitorovala, jej viceprezident pri návšteve Slovenska vyzdvihol reformu zdravotníctva a povedal, že je nasledovaniashodným príkladom aj pre iné krajiny.

A detské kardiocentrum dodnes nestojí...

Projekt naň prešiel oponentúrou v Svetovej banke a dodnes ho tam majú, od nás dostali pozemok, od banky 400 mil. Sk, ten úver sme aj splatili. Bola to aj moja chyba, lebo vtedajší riaditeľ Pavol Kunovský bol skvelý lekár, ale mizerný manažér.

Chcel vytvoriť detské centrum pre polovicu strednej Európy, ale kardiocentrum potrebujete pre 300 detí ročne. Zarobiť na seba nedokáže, ale jednoducho ho treba mať. Mohli svoj monopol využiť aj pri rokovaníach s poisťovňami – určite by operácie detí neboli lacnejšie vo Viedni.

Súčasnú riešenie, že to bude v Národnom ústave srdcových a cievnych chorôb, je zo všetkým zlých riešení to najlepšie. Za prvej Ficovej vlády to potichu zlikvidovali. Teraz ako viem, malo by sa začať stavať konečne v rámci ústavu.

Existuje podľa vás poučenie zo všemožných tendrových káuz? Ak teda je niekto v tomto štáte ešte poučiteľný...

Neexistuje. Premiér totiž postupuje ideologicky. Podľa mňa tomu verí – že štát sa musí o občanov postarať, že musia mať nejaké istoty, že sa musí postarať o ich zdravie, že biznis v zdravotníctve je amorálny, že pacienti nemajú nič doplácať.

Keď v malej otvorenej ekonomike, súčasť EÚ, necháte v trhovom prostredí pôsobiť netrhopý prvok, ako je nemocnica, správca štátneho majetku, ktorá nemá žiadne trhové mechanizmy a narába s miliónmi, je tam jediné poučenie, ale pre Fica neprijateľné.

Definovať správnu funkciu štátu, lebo štát nemá čo poskytovať zdravotnú starostlivosť, štát má vytvárať zákony, ktoré hovoria o pravidlách hry. Ficove východiská sú zlé v tom, že necháva tento netrhopý, ťažkopádny a veľmi korupčný úspech v brutálnom trhovom prostredí.

Nič iné sa nestane, len že ho každý šklbe ako kačicu. Prečo nemajú nemocnice vlastné lekárne, veď to je zlatá baňa! Bol to veľký boj, kým sme dosiahli, že nemocnice mohli mať vlastné verejné lekárne, ale dodnes je každá nemocnica z troch strán obklopená súkromnými lekárňami. Nepoznám racionálny dôvod. Možno je pre riaditeľa výhodnejšie nájomné zo súkromnej lekárne, z ktorého možno aj on niečo má...

No veď Rudolf Zajac rozdal nemocničné laboratóriá súkromníkom...

Čo som rozdal? Nič! Nemocnice tvrdili, že nevedia laboratóriá financovať, že na to nemajú peniaze. Ja som ich neodštátnil, len sme prenajali priestory. A prečo, keď to je taká lukratívna záležitosť, si nemocnice nové, moderné laboratóriá nespravlia znovu?

Prečo si najväčšia slovenská nemocnica, univerzitka v Bratislave nespraví jedno moderné centrálné laboratórium? Má nejakých 80 mil. eur dlhu, tak si ešte 20 mil. eur požičia. Prečo nemajú vlastné magnetické rezonancie? Všetko im zobral Zajac? Veď som už osem rokov preč. Životnosť laboratória je osem rokov, životnosť MR štyri roky...

Ak hovoríte o štátnych nemocniciach ako o neprirodzenom prvku v trhovom systéme, aký model je teda optimálny, ideálny?

Ideálne zdravotníctvo neexistuje. Nehovorím, že štát nemá podnikať, že nemá mať štátnu poisťovňu a štátne nemocnice. No zdôrazňujem, že si nemá vytvárať pravidlá pre seba. Má vytvárať transparentné podmienky na čestnú hospodársku súťaž, ktorými sa majú všetci riadiť, aj lekár niekde vo Svidníku, aj Penta.

Všetci majú mať rovnaké pravidlá, podmienky, práva a povinnosti, ale to neplatí. Sme v prostredí, kde to bez súťaže nejde a v súťaži vyhráva najúspešnejší. Nie som nadšený, že Penta má už skoro monopol v zdravotníctve, ale vždy urobí len toľko, koľko jej dovoľia zákony. Nenájdete prípad, žeby porušila zákon.

Na príklade štátu a Penty vidieť, že štát vytvára zákony pre seba. Keby to nebola pravda, nemôže vzniknúť verejná minimálna sieť, kde sú len štátne nemocnice. Sú to zákony, ktorými štát zvýhodňuje svojich poskytovateľov, svoju poisťovňu, ale napriek tomu hospodári horšie ako súkromníci.

Lebo je tam nižšia efektivita, produktivita práce, oveľa väčšia korupcia... Koho by ste korumpovali v Pente, aby kúpila predražený tomograf?

Cítite zadosťučinenie, že šestic reformných zákonov stále platí?

Pri ich vlnajšom jesennom desaťročnom výročí zaznelo, že na nich nie je potrebné nič meniť. Potvrdila sa zásadná vec – že len z verejných zdrojov sa zdravotníctvo financovať nedá, to nedokážu ani ekonomicky oveľa silnejšie štáty ako Slovensko.

To je len Ficova ilúzia, že ľudia nebudú nič platiť. Pritom platia preukázateľne násobne viac ako za Zajaca, za mňa to bolo v priemere 100 korún, dnes je to 10 eur. Fico a jeho referenti

za tie roky nepredstavili svoje zásadné reformy, žijú roky len z antireformy, z antiZajaca.

Samozrejme, nemôže pristúpiť na to, že vytvorí akciovky, že ľudia budú platiť. Myslím si však, že už vie, že toto nie je dobrý model, že v takejto podobe systém nemôže vydržať. V tom má pravdu aj Eduard Maták, ktorý hovorí o finančnom kolapse do desiatich rokov.

A zas nemôžu na večné časy tvrdiť ľuďom, že slovenské zdravotníctvo zničil jeden Zajac.